

УДК 72.01

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРЕДМЕТНО-ПРОСТОРОВОГО СЕРЕДОВИЩА ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ІНКЛЮЗИВНОГО ТИПУ

АБИЗОВ Вадим, КОРОТКОВА Валерія

Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, Україна
vaddimm77@gmail.com, yellow297devil@gmail.com

Метою дослідження є виявлення особливостей організації предметно-просторового середовища для дітей з особливими освітніми проблемами (ООП) в дошкільних навчальних закладах. У дослідженні, на базі узагальнення наукових досліджень та літературних джерел, проаналізовано основні планувальне-композиційні засоби організації предметно-просторового середовища дитячих навчальних приміщень, зокрема такі як: функціональне зонування, меблювання простору приміщень інклюзивного типу, колористичні та стильові рішення, а також рекомендації щодо вибору оздоблювальних матеріалів та текстур.

***Ключові слова:** дизайн, інклюзія, дошкільні заклади освіти, предметно-просторове середовище.*

ВСТУП

На даний момент, тема «інклюзії інвалідності», тобто змістовна участь осіб з особливими потребами, стала набагато актуальнішою та важливішою у всьому світі, ніж будь коли. Станом на 1 січня 2021 року в Україні налічується 2 703 000 людей з інвалідністю, з них 163,9 тисячі це діти [1], які потребують можливості здобуття усіх ступенів освіти поряд з іншими. Інклюзивна освіта спрямована на те, щоб забезпечити рівні можливості для всіх дітей, незалежно від їхньої національності, раси, гендерної ідентичності, соціального статусу та особливостей розвитку. Більш того, інклюзивна освіта визнає, що кожна дитина є унікальною, зі своїми власними потребами та можливостями. Це означає, що заклади освіти мають забезпечувати диференційований підхід до навчання, що враховує індивідуальні потреби та здібності кожної дитини, має створити безпечний навчальний простір, пристосований для різноманітних груп людей. В той же час, зі швидким розвитком тенденцій універсального дизайну у формуванні інтер'єрів закладів дошкільної освіти, багато з них не відповідають сучасним засадам організації їх предметно-просторового середовища, що формують поняття «інклюзії» у навчальних закладах.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Організація предметно-просторового середовища дошкільних закладів інклюзивного типу передбачає врахування потреб дітей з різними особливостями розвитку і створення сприятливих умов для їхнього навчання

та розвитку. Метою цього дослідження є виявлення основних складових дизайну предметно-просторового середовища інклюзивного дошкільного закладу і засади його формування, включаючи грамотне проектування, зонування та облаштування приміщень для дітей з ООП, що суттєво впливає на психоемоційний стан дітей.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Предметно-просторове середовище для інклюзивного простору дошкільних навчальних закладів характеризується як сукупність матеріальних речей і обладнання, організованих особливим чином, які оточують суб'єктів навчально-виховного процесу [2].

Добре продумана композиція внутрішнього середовища закладу дошкільної освіти як цілісного простору відіграє ключову роль у формуванні атмосфери його приміщень та впливає на настрій і поведінку дітей, які перебувають в ньому. Для різних приміщень вона може створити відчуття гармонії і спокою, або, навпаки, викликати емоції і стимулювати активність. При проектуванні приміщень варто враховувати та застосовувати такі композиційні засоби як масштаб, що відповідає ергономіці дітей, акцент, нюанс і контраст для різних приміщень, ритмічність та метричність предметно-просторових та художніх елементів інтер'єру, що допоможуть створити необхідну атмосферу для підвищення ефективності навчального процесу. У приміщеннях дошкільної освіти інклюзивного типу варто використовувати адекватні композиційні засоби для дітей з різними особливостями розвитку, спрямовані на комфортність їх перебування та стимулювання навчання.

Ключовою складовою предметно-просторової організації середовища є правильне *зонування приміщень* дитячих закладів. За його допомогою можна не тільки з користю використовувати кожний квадратний метр площі, але й створити організовану та зрозумілу структуру приміщень для дітей. Загалом, усі приміщення дошкільного закладу інклюзивного типу можна розділити на три основні зони: навчально-пізнавальна (класи для навчання, ігрова кімната, кабінет ЛФК); ресурсна (сенсорна); загального призначення (кабінети адміністрації закладу, кабінети корекційних педагогів, медичний куток, харчоблок, роздягальня, службові приміщення тощо).

При проектуванні дошкільного закладу освіти компенсуючого типу слід передбачити важливу для навчального процесу дітей з ООП ресурсну зону. Це окрема кімната або частина кімнат, обладнана за спеціальними потребами для дітей з ООП. Вона допомагає гармонізувати психоемоційний стан дитини, психологічно розвантажує та надає можливість проведення індивідуальних і групових психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять. Сенсорна кімната має схожий функціонал, але вона більше спрямована на стимулюванні різних органів чуття і відчуття у штучному середовищі, та попри те, функціонування сенсорної кімнати, як окремого приміщення у закладі освіти досі не регламентовано нормативно-правовою базою, тому частіше за все вона об'єднуються з ресурсною кімнатою, як окрема сенсорна зона [3]. Таким чином, стає зрозумілим, що ресурсна зона є надзвичайно важливим елементом навчального процесу для закладів освіти інклюзивного типу, оскільки допомагає дітям з ООП отримати додаткову підтримку та розвиток,

необхідний для подальшого навчання та адаптації до соціального оточення. Вона створює можливості для розвитку інклюзивного середовища, де всі діти мають рівні можливості для навчання та розвитку, незалежно від їхніх особливостей.

Меблювання також є важливою складовою предметно-просторового середовища для дошкільних закладів освіти, яке має великий вплив на розвиток та навчання дітей, зокрема в інклюзивних групах. Відповідно до вимог сучасних підходів до організації середовища для дітей з різними потребами, меблі повинні бути пристосовані до різноманітних потреб дітей. Одним з основних завдань меблювання є забезпечення безпеки та комфорту дітей під час перебування в дошкільному закладі. Для цього необхідно обрати меблі, які відповідають віковим та фізичним особливостям дітей. Наприклад, в інклюзивному середовищі меблі повинні бути розміщені таким чином, щоб було забезпечено доступність для дітей з різними видами обмежень. Наприклад, для дітей з обмеженими можливостями можуть знадобитись спеціальні стільці або столи, а для дітей з порушенням слуху - меблі з яскравими кольорами. Також меблі повинні відповідати функціональним потребам дітей. У дошкільному закладі повинні бути меблі для розвиваючої та розважальних ігор, спальні місця, де діти зможуть відпочити, місця для зберігання іграшок та інших предметів. Меблі також мають бути стійкими, з гладкою поверхнею, щоб уникнути травмувань дітей, та виробленні з гіпоалергенних матеріалів. Питання підбору кольорової гамми меблів детально розглянуто в роботі Д. Косенко [4]. Автор рекомендує звертати увагу на нейтрально-теплі відтінки (наприклад світле дерево або його імітація) та робити акцентні яскраві кольори для речей, що не знаходяться у полі зору дитини постійно.

Не менш важливим аспектом організації предметно-просторового середовища в інклюзивних закладах освіти є *вибір колірної гамми, матеріалів та текстур*. Доведено що діти з розладами аутистичного спектру (РАС) бачать кольори приблизно на 85% яскравіше, ніж нейротипові діти. Яскраві кольори призводять для такої дитини забагато сенсорного втручання і це може призводити до розсіювання уваги та зниження продуктивності в навчанні, тому щоб не перевантажувати нервову систему, краще орієнтуватися на спокійні тони з цікавими невеликими яскравими акцентами [5].

Вибір довговічних і екологічних матеріалів та тактильних текстур у приміщеннях інклюзивного типу має велике значення для забезпечення комфорту та безпеки дітей з різними потребами, а також допомагає урізноманітнити приміщення різного функціонального призначення та зробити їх більш цікавими для дітей. Наприклад, для дітей з порушеннями зору важливо використовувати матеріали з відмінними текстурами, що дозволяють розрізняти об'єкти за допомогою дотику. Такі матеріали можуть бути корисними також для дітей з аутизмом, які можуть відчувати незручності в контакті з різними текстурами, а також для дітей з порушеннями рухової координації, які можуть мати проблеми з розпізнаванням об'єктів за допомогою зору. Для стін навчальних приміщень доцільно використання однотонних спокійних кольорів з матовим фінішом, для підлоги кольорів світлого дерева з

нескладним малюнком, а рішення стелі рекомендується виконувати у білих або світло-бежевих кольорах, без складних конструкцій. Все це буде сприяти створенню позитивним емоціям та гарному настрою дітей.

ВИСНОВКИ

Рационально спроектоване предметно-просторове середовище забезпечує комфортне перебування дітей з різними вадами розумового та фізичного характеру у навчальному просторі, формує необхідні соціоадаптивні навички, сприяє їх позитивному психоемоційному стану та додатково стимулює вирішенню різних корекційно-розвиваючих завдань. Задля створення привабливого та ефективного внутрішнього середовища дитячих закладів інклюзивного типу слід забезпечувати їх гармонійний дизайн з урахуванням наведених у дослідженні різноманітних композиційних засобів, засад правильного зонування та облаштування приміщень. Важливими чинниками сталого розвитку та формування предметно-просторового середовища таких закладів є застосування принципів безбар'єрного доступу та універсального дизайну.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аналітична довідка ООН про інвалідність. URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-12/JN Policy Paper on Disability UKR.pdf> (дата звернення: 10.05.2021).
2. Удич З. І. Формування предметно-просторового середовища інклюзивного освітнього середовища. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2018. №1. С. 85–96.
3. Удич З., Удич М. Ресурсна кімната vs сенсорна кімната. *Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2022. С. 176-179.
4. Косенко Д. Ю. Новий освітній простір: мотивуючий простір. / за ред. А. Седоченко. Київ, 2019. 255 с.
5. Шипова М. К., Вовк О. В. Психоемоційний вплив кольору. *Поліграфічні, мультимедійні та web-технології*: матеріали Молодіжної школи-семінару V міжнар. наук.-техн. конф., 3.11.2020 р. Харків: ХНУРЕ, 2020. Т2. С. 11-13.

ABYZOV V., KOROTKOVA V.

PECULIARITIES OF ORGANISATION OF SUBJECT-SPATIAL ENVIRONMENT OF PRESCHOOL INSTITUTIONS OF INCLUSIVE TYPE

The purpose of the study is to identify the peculiarities of the organization of the subject-spatial environment for children with special educational problems (SEN) in preschool educational institutions. The study, based on the generalization of scientific research and literary sources, analyzed the main planning and compositional means of organizing the subject-spatial environment of children's educational premises, in particular, such as: functional zoning, furnishing the space of inclusive-type premises, color and style solutions, as well as recommendations for choosing finishing materials and textures.

Key words: design, inclusion, preschool educational institutions, subject-spatial environment.